

Hoe christelijk is de tweede kans?

R.Ruard Ganzevoort

Te verschijnen in:

Moet een christelijke school een leraar terug in dienst nemen die zij ontslagen had omdat hij veroordeeld werd voor een zedendelict? Het is een concrete casus waarbij het schoolbestuur moreel onder druk werd gezet door de reclassering: als christelijke school wilt u zo iemand toch een tweede kans geven? De christelijke identiteit van de school werkt kennelijk als een breekijzer. De bestuurders voelen zich klem gezet tussen christelijke idealen en bestuurlijke verantwoordelijkheden. Hoe kunnen ze met zo'n dilemma omgaan? En hoe terecht is dat 'christelijke argument'?

PERSPECTIEVEN EN BELANGEN

In een dergelijke situatie gaat het nooit alleen om standpunten en idealen. Daarom is er ook niet in het algemeen een eenduidige richtlijn op te stellen. Het dilemma is ingebed in een complexe sociale situatie waarbij concrete mensen betrokken zijn en waarin verschillende personen en instanties met elkaar in 'onderhandeling' zijn. Ieder probeert het eigen perspectief en het eigen belang de doorslag te laten geven. Dat geldt niet alleen voor de betrokken leraar die graag weer aan het werk wil en voor de reclasseringsambtenaar, die tot taak heeft zijn klant maatschappelijk weer actief te krijgen. Het geldt ook voor de waarschijnlijk bezorgde ouders, die geen herhaling wensen van wat er in het verleden fout ging. Het geldt voor journalisten die er kennis van zouden kunnen krijgen en er over zouden kunnen schrijven op een wijze die de school geen goed doet.

Een bestuur dat in zo'n situatie een beslissing moet nemen, heeft met al die perspectieven en belangen te maken. Het gaat niet alleen om de vraag wat goed is voor deze leraar, maar ook of dat verantwoord is ten opzichte van de leerlingen en hun ouders. In afgeleide zin komt daar de verantwoordelijkheid bij ten opzichte van de samenleving, de media en de overheid. De afweging zal vanwege al die verschillende perspectieven ook steeds verschillend uitpakken, ook al omdat de details per situatie verschillen. Het maakt uit of de veroordeling een eenmalig licht vergrijp betreft of dat het gaat om een ernstige recidivist. Het maakt ook uit of bij het misdrijf kinderen van de schoolleeftijd – of zelfs van de school – betrokken zijn, of dat het bijvoorbeeld volwassen betrof. In de afweging wordt

dus een taxatie van de risico's meegenomen. Dat zijn om te beginnen de risico's van een herhaling, waarbij mogelijk leerlingen slachtoffer zouden kunnen worden. Daarnaast speelt echter ook het imago-risico een rol.

IDENTITEIT EN IDEALEN

Met deze korte schets is al duidelijk dat het in de afwegingen niet alleen gaat over fundamentele principes en hoge idealen. In de eerste plaats gaat het om risicomanagement. Dat is niet niets. Het behoort zelfs tot de verantwoordelijkheden van het bestuur om risico's in te schatten en zo mogelijk schade te voorkomen. In die verantwoordelijkheid wordt zelfs iets zichtbaar van de hoge idealen waar het bij een (christelijke) school om draait. De bescherming van leerlingen zowel als het bieden van (tweede) kansen aan leraren kan een manier zijn om vorm te geven aan die idealen. Bovendien is er nog de notie van 'rentmeesterschap', de verantwoordelijkheid om dat wat je is toevertrouwd zo te beheren dat het bloeit. Al deze idealen passen naadloos in 'gewone' bestuurlijke afwegingen. Ze spelen op de achtergrond een motiverende rol, maar ze staan niet afzonderlijk ter discussie.

De discussie ontstaat wanneer een conflict van idealen wordt aangewakkerd, zoals in de casus met de reclasseringsambtenaar. Hier wordt de christelijke identiteit van de school in stelling gebracht en kennelijk voelt het bestuur zich daardoor onder druk gezet. De beslissing die zij te nemen heeft wordt nu de maat genomen van de christelijke identiteit. Dat legt inhoudelijk een zware claim op de afweging en het stelt feitelijk het bestaansrecht van de school aan de orde. Als immers de christelijke identiteit geen rol meer zou spelen, waarom zou dan het bijzondere karakter moeten worden bewaard? Impliciet komt daar waarschijnlijk zelfs in mee dat de bestuurders niet alleen door mensen, maar ook door God beoordeeld worden. Als zij zich christelijk noemen, dan kunnen zich tegenover God niet rechtvaardigen als ze deze leraar geen tweede kans gunnen. Daarmee wordt het bestuur ter verantwoording geroepen: maak zichtbaar wat er christelijk is aan het beleid van de school.

Het schoolbestuur dat met deze afweging worstelt, wil de identiteit van de school laten meewegen. Ze is daarin ook gevoelig voor het argument van de tweede kans. Tegelijk beseft ze dat ze volledig verantwoordelijk zal worden gehouden wanneer ze de leraar weer aanneemt en hij een leerling zou misbruiken. Het risico voor de school is veel kleiner als de leraar eenvoudigweg geweigerd wordt. Maar gaat ze daarmee in tegen haar eigen identiteit en idealen?

CHRISTELIJK?

Het valt op dat de reclasserders zijn claim op de christelijke identiteit gebruikt om tot één bepaalde uitslag te komen: rehabilitatie van de leraar. Impliciet worden daarmee andere keuzes als minder christelijk gekwalificeerd. Vergeving is immers

het hart van het christelijk geloof, en dat betekent dat ieder mens een tweede kans moet krijgen. Het is goed om daar nog wat kanttekeningen bij te plaatsen.

In de eerste plaats kunnen we zeggen dat de bereidheid te vergeving inderdaad hoort bij een christelijke identiteit. Het gaat dan om het besef dat mensen falen en onvolmaakt zijn en toch recht hebben op een volwaardige plaats in de samenleving. Dat betekent op zijn minst dat elke wraakneiging getemperd dient te worden. Vervolgens is het wel de vraag of vergeving inderdaad impliceert dat iemand een tweede kans moet krijgen. Betekent het opgenomen worden als volwaardig lid van de samenleving ook dat alles weer doorgaat als voorheen? Dat zou miskennen dat er door de daad (nu het zedenmisdrijf, maar het geldt voor elke handeling) iets onherroepelijks is veranderd. De leraar is niet meer dezelfde als voordat hij dader werd, en het ondergaan van de straf neemt het oorspronkelijke feit niet weg. Vergeving is volgens mij wel afzien van de wraak, maar niet negeren van het kwaad. Soms is dan ook een terugkeer als leraar onmogelijk, maar wordt wel gezocht naar andere oplossingen.

In de tweede plaats moeten we vragen of vergeving wel het enige christelijke antwoord is. In het christelijk denken hebben schuld en vergeving een centrale plaats verworven, maar daarnaast zijn er ook andere bijbelse noties die aandacht verdienen: de menselijke nood en bescherming tegen het kwaad. In het Onze Vader worden die drie naast elkaar gezet. Met name die laatste notie, ‘verlos ons van het kwaad’, is van belang waar het risico dreigt dat kwetsbare mensen slachtoffer worden. Het ‘vergeven van onze schuldenaren’ mag nooit gebruikt worden om het kwaad door te laten woekeren.

In de derde plaats geldt dat dit beroep op de christelijke identiteit nooit absoluut is. Ook de ambtenaar van de reclassering zou dit argument niet gebruiken in het geval van een hardnekkige recidivist met ernstige persoonlijkheidsstoringen. Kennelijk is het argument van de tweede kans als kenmerk van de christelijke identiteit niet zo eenduidig als gesuggereerd wordt. Dat betekent dat de morele druk die ermee wordt uitgeoefend niet altijd terecht is. Dat is geen pleidooi om het argument makkelijk terzijde te schuiven. Het schoolbestuur zal namelijk wel duidelijk moeten maken hoe de idealen van de school meespelen in de afwegingen en niet alleen kijken naar het imago van de school. Soms betekent dat een tweede kans, soms juist niet. Uiteindelijk komt het aan op een concrete en specifieke afweging waarbij wat mij betreft de bescherming van de zwaksten centraal dient te staan.